

En rikere framtid

13 konvensjoner om natur og kulturmiljø

Biomangfoldkonvensjonen

CITES-konvensjonen

Ramsarkonvensjonen

Bernkonvensjonen

Bonnkonvensjonen

Hvalfangstkonvensjonen

Helsingforskonvensjonen

OSPAR-konvensjonen

Verdensarvkonvensjonen

Landskapskonvensjonen

Granadakonvensjonen

Maltakonvensjonen

Århuskonvensjonen

En rikere framtid

13 konvensjoner om natur og kulturmiljø

TemaNord 2006:560

En rikere framtid

13 konvensjoner om natur og kulturmiljø

TemaNord 2006:560

© Nordisk Ministerråd, København 2006

ISBN 92-893-1373-0

Trykk: UniTryk

Layout og produksjon: Naturplan (www.naturplan.dk)

Omslagsfoto: Mark Desholm/Naturplan, Inge-Marie Fruelund/Naturplan, Stig Bachmann Nielsen/Naturplan

Baggrundsfoto: Kurt Petersen/Scanpix s. 10; Claro Cortes IV/Scanpix s. 14; Johnny Madsen/Scanpix s. 16; Birthe Overgaard/Naturplan s. 18, 28; Klaus Mortensen/Naturplan s. 20; Jens Muff Hansen/Naturplan s. 24, 32; Inge-Marie Fruelund/Naturplan s. 26; Sven Halling/Scanpix s. 30; Grethe Bachmann/Naturplan s. 34; Stig Bachmann Nielsen/Naturplan s. 36; Erik Smedegaard/Scanpix s. 38.

Opplag: 2000

Trykt på miljøvennlig papir som oppfyller kravene i den nordiske miljøsvanemerkeordning.

Publikasjonen kan bestilles på www.norden.org/order. Flere publikasjoner på www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
1255 Copenhagen K
Telefon (+45) 3396 0200
Fax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18
1255 Copenhagen K
Telefon (+45) 3396 0400
Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeidet er et av de eldste og mest omfattende regionale samarbeider i verden. Det omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland. Samarbeidet styrker samhørigheten mellom de nordiske land med respekt for de nasjonale forskjeller og likheter. Det øker mulighetene for å hevde Nordens interesser i omverdenen og fremme det gode naboskap.

Samarbeidet ble formalisert i 1952 med Nordisk Råds opprettelse som forum for parlamentarikerne og regjeringene i de nordiske land. I 1962 underskrev de nordiske land Helsingforsavtalen, som siden har vært den grunnleggende rammen for det nordiske samarbeidet. I 1971 ble Nordisk Ministerråd opprettet som det formelle forum til å ivareta samarbeidet mellom de nordiske regjeringer og den politiske ledelsen i de selvstyrende områder, Færøyene, Grønland og Åland.

Forord	6
En rikere framtid	8
Konvensjonen om biologisk mangfold	10
CITES-konvensjonen	14
Ramsarkonvensjonen	16
Bernkonvensjonen	18
Bonnkonvensjonen	20
Hvalfangstkonsensjonen	24
Helsingforskonvensjonen	26
OSPAR-konvensjonen	28
Verdensarvkonvensjonen	30
Den europeiske landskapskonvensjonen	32
Granadakonvensjonen	34
Maltakonvensjonen	36
Århuskonvensjonen	38
Internasjonale sekretariater	40

Forord

Norden har bidratt til en lang rekke konvensjoner som handler om å sikre verdens felles natur- og kulturarv.

Konvensjonene er med på å sikre en natur som er rik på arter og leveområder. En rik natur har berettigelse i seg selv, i tillegg til å være av stor betydning for en bedre sosial og økonomisk utvikling rundt om i verden. Dessuten er en godt bevart natur og et rent miljø med på å sikre menneskets sunnhet, trivsel og livskvalitet.

I arbeidet med konvensjonene er det også blitt et sterkere fokus på betydningen av å bevare verdens kulturarv. Dette er bygninger med arkitektoniske særtrekk, steder som er rike på arkeologiske levninger og fortidsminner, eller områder hvor det stadig finnes levende kulturmiljøer med en godt bevart sammenheng mellom fortid og nåtid. Kulturarven gir oss historisk bevissthet og er et vesentlig grunnlag for vår identitetsfølelse – hvor vi enn kommer fra i verden.

De nordiske landene legger stor vekt på å sikre felles natur- og kulturarv. Konvensjonene er viktige redskaper i dette arbeidet fordi vi oppnår de beste resultatene hvis vi gjør en felles innsats på tvers av nasjonale grenser.

Dette heftet gir en kort presentasjon av 13 av de viktigste konvensjonene innen natur- og kulturarv som de nordiske landene har sluttet seg til, og som de i mange tilfeller har vært med på å utarbeide.

Håpet er at innholdet vil gi større kjennskap til konvensjonene – både hos politikere, forvaltere, undervisere og andre med interesse for vår natur- og kulturarv.

Fellesutgivelsen av heftet illustrerer den lange tradisjonen for nordisk samarbeid om emner som er av stor internasjonal betydning. Et godt samarbeid om konvensjonene kan gi større innflytelse globalt – til glede for både nåværende og framtidige generasjoner – samtidig med at vi også styrker det nordiske fellesskapet.

Helen Bjørnøy

Miljøvernminister

Norge

På vegne af Nordisk Ministerråd,

ministrene med ansvar for miljøvern og for bevaring av kulturarven

Gjende, Jotunheimen nasjonalpark, Norge (foto: Jens Muff Hansen/Naturplan).

En rikere framtid

I de nordiske landene er det lang tradisjon for å beskytte natur- og kulturmiljøet. I mange år var beskyttelse av natur- og kulturverdier et nasjonalt anliggende, men i senere tid har beskyttelsen fått et mer internasjonalt preg.

Internasjonale organisasjoner

Verdens eldste internasjonale naturvernorganisasjon ble stiftet i 1922. Det var Det internasjonale råd for fuglevern, ICBP, som var en forløper for BirdLife International. I 1948 ble naturvernorganisasjonen IUCN stiftet, og det internasjonale miljøsamarbeidet med å stanse den globale miljøkrisen tok for alvor fart. Siden da har mange større og mindre organisasjoner blitt stiftet. De har alle medvirket til at en rekke land har inngått avtaler om å styrke

innsatsen for å beskytte natur- og kulturverdier i fellesskap. Dette har i flere tilfeller ført til opprettelsen av konvensjoner.

Hva er konvensjoner?

Konvensjoner er folkerettslig bindende avtaler mellom land eller internasjonale organisasjoner. Flere konvensjoner omfatter hele verden, mens andre er begrenset – for eksempel til Europa eller deler av Europa. Medlemslandene møtes regelmessig og diskuterer forpliktelsene som er forbundet med konvensjonen.

De diskuterer også behovet for endringer i forbindelse med hvilke dyr, planter, områder med mer som er omfattet av konvensjonen.

13 konvensjoner - sett fra et nordisk perspektiv

Alle nordiske land har sluttet seg til konvensjoner som omhandler natur og kulturmiljø. Dette heftet presenterer de 13 mest omfattende avtaler som berører det nordiske området. Det dreier seg om konvensjonene i tabellen til høyre.

Heftet gir en kort oversikt over konvensjonene, samt henvisninger til hvor man kan søke mer informasjon.

Hammershus, Danmark (foto: Jørgen Schytte/Scanpix).

	By hvor konvensjonen ble opprettet	Når konvensjonen ble opprettet	Danmark	Færøyene	Grønland	Finland	Åland	Island	Norge	Sverige
Konvensjoner om natur										
Biodiversitetskonvensjonen (The Convention on Biological Diversity)	Rio De Janeiro	1992	+	+	+	+		+	+	+
CITES-konvensjonen (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)	Washington	1973	+	-	+	+	+	+	+	+
Ramsarkonvensjonen (Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat)	Ramsar	1971	+	+	+	+		+	+	+
Bernkonvensjonen (The Convention of European Wildlife and Natural Habitats)	Bern	1979	+	-	-	+		+	+	+
Bonnkonvensjonen (Convention on Migratory Species of Wild Animals)	Bonn	1979	+	+	+	+		-	+	+
Hvalfangstkonvensjonen (International Convention for the Regulation of Whaling)	Washington	1946	+	+	+	+		+	+	+
Regionale konvensjoner på det marine område										
Helsingforskonvensjonen (Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area)	Helsinki	1992	+	+	+	+	+	-	-	+
OSPAR-konvensjonen (Convention for the protection of the marine environment of the North-east Atlantic)	Paris	1992	+	+	+	+		+	+	+
Konvensjoner om kultur og landskap										
Verdensarvskonvensjonen (Convention Concerning the Protection Of The Cultural and Natural Heritage)	Paris	1972	+	-	+	+		+	+	+
Den europeiske landskapskonvensjon (the European Landscape Convention)	Firenze	2000	+	-	-	+	+	-	+	+
Granadakonvensjonen (Convention for the Protection of Architectural Heritage in Europe)	Granada	1985	+	-	-	+		-	+	+
Maltakonvensjonen (Convention on the Projection of Archaeological Heritage in Europe)	Valletta	1992	+	-	-	+		-	+	+
Generelt										
Århuskonvensjonen (The Convention on Access to Information, Public Participation in Decision Making and Access to Justice in Environmental Matters)	Århus	1998	+	-	-	+	+	-	+	+

Forklaring:

+ Landet er bundet av konvensjonen

- Landet er ikke bundet av konvensjonen

Konvensjonen om biologisk mangfold

Biodiversitetskonvensjonen

Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) ble vedtatt på verdens-
toppmøtet i Rio de Janeiro i 1992. På
verdenstoppmøtet i Johannesburg ti år senere bekreftet regje-
ringsledere fra mer enn 150 land at
konvensjonen er verdenssamfun-
nets viktigste redskap for å sikre
biologisk mangfold.

Konvensjonen er et resultat av
verdenssamfunnets bekymring over
tapet av biologisk mangfold, og
understreker behovet for å motvirke
tapet av biologisk mangfold gjen-
nom beskyttelse og bærekraftig
utvikling.

På det nåværende tidspunkt har 188
land sluttet seg til konvensjonen.
Det gjelder også alle de nordiske
landene.

Hva er biologisk mangfold?

Biologisk mangfold – eller biodi-
versitet – er variasjonsrikdommen
av planter, dyr og mikroorganismer
samt miljøet som artene er en del
av. Også genetiske variasjoner
innenfor artene hører inn under bio-
logisk mangfold. Eksempel på dette
er variasjoner i samme art som
er spredt over et stort geografisk

område. Det biologiske mangfoldet
er oppstått gjennom evolusjon i mil-
lioner av år.

Formålet med konvensjonen

Formålet med konvensjonen er både
å beskytte biologisk mangfold, sikre
et bærekraftig uttak av biologiske
ressurser samt å sikre at fordeler fra
bruk av genetiske ressurser fordeles
rettferdig mellom landene.

FNs globale tusenårsutredning fra
2005 (Millennium Ecosystem As-
sessment) viser at mennesket har i
løpet av de siste 50 år skapt større
endringer i økosystemet enn i andre
perioder av menneskets historie. I
dag dør artene ut med en hastighet
som har økt med 50-100. Blant de
viktigste årsakene er leveområder
som forsvinner; innføring av nye ar-
ter, overhøsting, klimaendringer og
forurensing. Dette har konsekven-
ser for hvilke valgmuligheter vi har
i dag. Samtidig understreker FNs
utredning hvor avhengig mennesket
er av det biologiske mangfoldet,
både når det gjelder overlevelse,
verdiskaping, velferd og trivsel.

Det meste av det biologiske mang-
foldet finnes i u-landene, men det er
i-landene som har teknologien som
skal til for å utnytte ressursene kom-
mersielt. Konvensjonen stimulerer
også en utvikling av mekanismer
som sikrer en rettferdig fordeling av
godene.

År 2010

På verdenstoppmøtet i 2002 beslut-
tet landene å redusere tilbakegan-
gen av biologisk mangfold som
følge av menneskelige aktiviteter
innen 2010. På miljøvernminister-
møtet i Kiev i 2003 ble de euro-
peiske miljøvernministrene enige
om å fastsette et mer ambisiøst mål
for Europa. Målet er å få full stopp
i tapet av biologisk mangfold innen
2010. Det skal la seg gjøre blant
annet ved å skape et økologisk nett-
verk av beskyttede naturområder.

Hvordan virker konvensjonen?

Medlemslandene skal utvikle nasjo-
nale strategier og handlingsplaner
for å sikre det biologiske mangfol-
det på tvers av grenser og sektorer.
Gjennom miljøbistand har de rike
landene også et ansvar for å bidra til
at de fattige landene kan gjennom-
føre konvensjonen.

*I Norden forekommer det flyvende ekornet (*Pteromys volans*) bare i Finland, hvor arten er i tilbakegang. Årsaken til tilbakegangen er sannsynligvis intensiv skogsdrift (foto: Jussi Murtosaari).*

Konvensjonen skal videreutvikles gjennom etablering av arbeidsprogram, retningslinjer og utvikling av juridisk bindende protokoller.

Konvensjonen bygger på at mennesket er en del av naturen, og at vi må utnytte de biologiske ressursene. Men samtidig skal vi være oppmerksomme på hvordan dette påvirker økosystemene.

*Visse insekter er avhengige av bestemte vertsplanter. Myrperlemorsommerfuglens larver (*Boloria aquilonaris*) lever på tranebær. Tranebær vokser på torvmyr. Forsvinner myrene, forsvinner livsgrunnlaget for myrperlemorsommerfuglen (foto: Andis Liepa/Naturplan).*

Et nordisk-baltisk samarbeid, NOBANIS, er etablert for å forhindre utbredelsen av introduserte arter, som for eksempel Kjempebjørnekjeks (*Heracleum mantegazzianum*) (foto: Jens Muff Hansen/Naturplan).

Et variert landskap med mange naturtyper gir livsbetingelser for flere arter (Indlandsvägen, Sverige) (foto: Carsten Brandt).

Opplysning og forståelse

Det er viktig at så mange mennesker som mulig forstår hvorfor det er nødvendig å bevare det biologiske mangfoldet. Ved å slutte seg til konvensjonen, har medlemslandene tatt på seg ansvaret for å opplyse befolkningen om betydningen av arter og leveområder.

Genetiske ressurser

Konvensjonen sikrer at hvert land har suveren rett til å utnytte egne ressurser. Genetiske ressurser har stor økonomisk betydning, som råvarer for bioteknologi, medisin, kosmetikk, avl og foredling med mere. Cirka 40 prosent av verdensøkonomien er basert på biologiske produkter og prosesser.

Et spørsmål som drøftes internasjonalt er hvordan man skal forholde seg til eiendomsretten til bruken av genetiske ressurser. Industriens

argument for bruken av patenter er at forskning på genetiske ressurser er nødvendig for utvikling av nye legemidler og for utviklingen av næringsmidler og landbruk – noe som vil gagne hele menneskeheten. Ulempene ved patenter er at de kan føre til at genressurser bare er tilgjengelig for dem som har ressurser til å betale.

Urfolk og tradisjonelt levevis

Konvensjonen om biologisk mangfold har et spesielt arbeidsprogram for urfolk og lokalsamfunn med tradisjonell levemåte.

Nordisk samarbeid

Under Nordisk Ministerråd har de nordiske land i fellesskap utviklet en strategi for utnyttelse av genetiske ressurser. Formålet med det nordiske samarbeidet er å styrke arbeidet med bevaring og bærekraftig utnyttelse av det genetiske mangfol-

det innen jord- og skogbruk, fiskeri og næringsmidler. Samarbeidet skal også hjelpe til med å oppfylle konvensjonens mål om adgang og rettigheter til genetiske ressurser.

Det er også etablert et nordisk-baltisk samarbeid i forbindelse med fremmede og introduserte arter (NOBANIS).

Cartagenaprotokollen

I januar 2002 inngikk medlemslandene en tilleggsavtale, Cartagena-protokollen. Den skal sikre et passende beskyttelsesnivå når det gjelder overføring, håndtering og bruk av levende genmodifiserte organismer (GMO) som kan ha skadelige effekter på miljø og helse. Protokollen er spesielt viktig i forbindelse med internasjonal handel med GMOer.

Alle nordiske land unntatt Grønland og Færøyene har underskrevet Cartagenaprotokollen.

Biologisk mangfold omfatter alle grupper organismer med tilhørende leveområder (foto: Carsten Brandt).

CITES-konvensjonen

Konvensjonen om internasjonal handel med truede dyre- og plantearter

Fangst av ville dyr i naturen for å holde dem i fangenskap eller for å utnytte produkter fra dem, anses for å være en av årsakene til at mange arter er truet. På samme vis er mange plantearter truet på grunn av at de graves opp eller plukkes/felles. Mange av de truede artene er gjenstand for en omfattende internasjonal handel. Det var med dette som bakgrunn at man i 1973 vedtok CITES-konvensjonen (Washington-konvensjonen).

Formål

Formålet med konvensjonen er å beskytte arter som er truet på grunn av internasjonal handel. Målet er at all handel skal være bærekraftig, det vil si at man ikke fjerner mer fra bestandene enn de kan tåle.

Konvensjonens regler gjelder både for levende eksemplarer og for produkter av omtrent 5000 dyrearter og 28 000 plantearter - av disse er minst 20 000 orkidéer – som er oppført på konvensjonens lister (CITES-arter). Det er primært tropiske arter som er omfattet av konvensjonen, men flere nordiske arter, som ugler, rovfugler, oter, ulv og isbjørn er tatt med.

Hvordan virker konvensjonen?

Medlemslandene skal begrense handelen med truede dyr og planter ved å forby import og eksport dersom man vurderer at handel vil øke risikoen for at artene blir utryddet. Ved handel med mindre truede arter kan man søke om å få særskilt tillatelse til import og eksport. Artene som er omfattet av CITES-konvensjonen er oppført på tre lister, avhengig av hvor truet de er (Boks 1).

Vel 1000 arter er så sterkt truet at handel med disse er totalt forbudt (liste I). For de øvrige artene kreves det alltid særlige eksporttillatelser (liste II og III). Enkelte land stiller dessuten krav om importtillatelse.

Særlige restriksjoner for EU

EU har innført strengere regler for inn- og utførsel av de truede artene. I enkelte tilfeller er det også særlige restriksjoner forbundet med handel innen EU. De artene som omfattes av EUs regler er oppført på fire bilag til EUs forordning til konvensjonen (Boks 2).

Boks 1:

Liste I: Arter som det er forbudt å handle med. Artene regnes for å være de mest utryddelsestruede.

Liste II: Arter hvor man må regulere inn- og utførsel for å sikre framtidige bestander.

Liste III: Arter hvor inn- og utførsel reguleres dersom de kommer fra bestemte land.

Isbjørnen er en av de nordiske artene som omfattes av CITES-konvensjonen. I mange år har isbjørnen (Ursus maritimus) blitt jaktet på, ikke minst på grunn av skinnen (foto: John Flikke).

Boks 2:

Bilag A: Arter på liste I samt arter på liste II eller III som EU mener bør plasseres på liste I. Bilaget omfatter også arter som ikke er beskyttet av konvensjonen, men som er omfattet av annen EU-lovgivning. Ut over de bestemmelser som gjelder for liste I arter, er det særlige restriksjoner forbundet med handel innefor EUs grenser.

Bilag B: Primært arter på liste II, samt enkelte arter på liste III. På bilaget finnes også arter som ikke er omfattet av konvensjonen, men som kan være en økologisk trussel mot arter som er naturlig hører hjemme i EU. Handel kan tillates etter innskjærpede retningslinjer.

Bilag C: Arter på liste III. Der gjelder de samme retningslinjer som for liste III, men i tillegg er det krav om å informere om import ved innførsel til EU.

Bilag D: Arter som er oppført på liste III og som EU-landene har reservert seg mot. Dessuten er det tatt med arter utenfor konvensjonens lister hvor man ønsker å overvåke importmengden. EU krever at man informerer om import.

Hvert år selges millioner av levende dyr og planter over hele kloden for å etterkomme etterspørselen etter kjæledyr og pryddplanter (foto: Skov- og Naturstyrelsen).

Ramsarkonvensjonen

Konvensjonen om vern av våtmarksområder av internasjonal betydning, særlig som tilholdssted for vannfugler

I 1971 ble "Konvensjonen om vern av våtmarksområder av internasjonal betydning, særlig som tilholdssted for vannfugler" vedtatt. Til daglig kalles den bare Ramsarkonvensjonen. Konvensjonen trådte i kraft i 1975, og på det nåværende tidspunktet har 152 land sluttet seg til konvensjonen, deriblant alle de nordiske landene. I alt er det utpekt 1629 våtmarksområder av internasjonal betydning for vannfugler.

Formål

Formålet med konvensjonen er å beskytte våtmarker gjennom vern og bærekraftig bruk. Alle områder som er av internasjonal betydning for vannfugler, skal beskyttes.

Et område regnes for å være av internasjonal betydning dersom vel 20 000 individer av én art oppholder seg jevnlig i området, eller hvis det finnes minst én prosent av en underart i området.

Det er ikke bare vannfugler man skal ta hensyn til. Alle arter i området, både dyr og planter, skal beskyttes for å bevare det naturlige miljøet.

Våtmarker er forskjellige naturtyper som utgjør grensesoner mellom land og vann. Ramsarkonvensjonens definisjon av våtmarker favner vidt. Den omfatter blant annet strandenger samt enger som opprinnelig har vært påvirket av beitedyr og brukt som slåttemark, fjorder, myrer, innsjøer og områder med salt brakkvann som ikke er dypere enn seks meter.

Områdene er ikke bare viktig for fugler, men har også betydning for andre organismer. For eksempel kan områdene være viktige gyte- og oppvekstområder for fisk.

Forpliktelser

Land som har sluttet seg til konvensjonen forplikter seg til å utpeke minst ett Ramsarområde, i tillegg til å arbeide for en generell sikring av våtmarker. Utnyttelsen av våtmark skal være bærekraftig. Det vil si at forvaltningen både skal etterse områdets kvaliteter og sikre at områdets verdi ikke blir forringet i forbindelse med bruk. Medlemslandene forplikter seg også til å fremme beskyttelsen av våtmarker og vannfugler ved å opprette reserver. Landene skal samarbeide om

å beskytte leveområder og arter i våtmarker som er grenseoverskridende.

Ramsarområder i Norden

De nordiske landene har spesielt store arealer med våtmark. Det gjelder især Finland og Sverige, hvor det finnes store områder med myr og grunne innsjøer. I følge Ramsarkonvensjonens definisjon er knappe 25 prosent av Finland og Sverige våtmarksområder.

Per 24.04.2006 hadde de nordiske landene utpekt i alt 178 områder med et samlet areal på 35 682 kvadratkilometer. Antallet og størrelsen på området viser at de nordiske landenes våtmarksområder er av stor betydning for mange vannfugler.

Landene som har sluttet seg til Ramsarkonvensjonen har forpliktet seg til å utpeke minst ett Ramsarområde samt å fremme beskyttelsen av våtmarksområder ved å opprette reservater. Fuglereservatet Tipperne i Ringkøbing fjord er et slikt reservat som er opprettet i Danmark (foto: Jens Muff Hansen/Naturplan).

Myvatn på Island er utpekt som et område som er av internasjonal betydning for vannfugler (foto: Arni Einarsson).

Bernkonvensjonen

Konvensjon om beskyttelse av Europas ville dyr og planter samt naturlige leveområder

Bernkonvensjonen ble vedtatt i 1979. Den skal beskytte Europas ville dyr og planter med leveområder. EU og 45 europeiske og afrikanske stater har tiltrådt konvensjonen. I tillegg har noen få stater observatørstatus.

Alle nordiske land unntatt Grønland og Færøyene har tiltrådt konvensjonen.

Formål

Formålet med Bernkonvensjonen er å beskytte dyr og planter med leveområder. Mange arter samt leveområder er truet eller sårbare. For å sikre at vi ikke mister disse, må man ta særlige hensyn. Det er også spesielle krav om å beskytte vandrende arter.

Konvensjonen skal – utover å beskytte arter og leveområder – også fremme samarbeid og koordineringen mellom de enkelte land, fordi det er lettere å oppnå konvensjonens mål i fellesskap.

Hvordan virker konvensjonen

Plante- og dyrearter som er omfattet av konvensjonen er oppført på tre

lister (Boks 1). Listene skiller mellom hvor truet og sårbare artene er. En fjerde liste omhandler forbudte fangstmetoder og fangstredskaper.

Liste I omfatter primært sydeuropeiske plantearter, men flere nordiske arter er også tatt med. Det gjelder blant annet masimjelt og myrsildre.

Liste II omfatter også mange nordiske arter, som for eksempel isfugl, nise, ulv, brunbjørn, rovfugler og ugler.

Liste III omfatter nesten alle europeiske pattedyr, fugler, krypdyr og padder samt enkelte fiskeslag som ikke er oppført på liste II. Blant annet er beveren oppført på liste III.

Forvaltning

Konvensjonen forvaltes av en komité som består av representanter for medlemslandene og for land med observatørstatus. Komitéen skal sikre at landene overholder konvensjonens bestemmelser. Den skal også foreslå hvordan bestemmelsene kan innarbeides i landenes lovverk.

Noen ikke-statlige organisasjoner (NGO) er også representert i komitéen. Disse har en viktig rolle, ettersom det ofte er slike organisasjoner som er de første til å reagere i forbindelse med saker om beskyttelse eller overvåking.

Bernkonvensjonen har vært medvirkende til at de fleste padder og krypdyrarter er fredet i Norden.

Vanlig padde (*Bufo bufo*) er omfattet av konvensjonens liste III over arter hvor fangst og jakt skal reguleres. Alle padder er oppført på liste III, hvis de ikke allerede er oppført på liste II (foto: Birthe Overgaard/Naturplan).

Boks 1:

Liste I: Strengt beskyttede plantearter. Artene er så truede at medlemslandene har forpliktet seg til å sikre at disse artene og deres voksesteder får en særlig beskyttelsesstatus.

Liste II: Strengt beskyttede dyrearter. Landene skal sikre dyrene med leveområder i forhold til for eksempel jakt, sanking og forstyrrelse samt handel med artene dersom disse aktivitetene virker inn på artenes livsvilkår.

Liste III: Arter hvor fangst og jakt skal reguleres. Nesten alle arter som ikke er oppført på liste II, omfattes av liste III. Det forutsettes at utnyttelsen av artene reguleres, slik at bestandene ikke blir truet.

Liste IV: Forbudte fangstredskaper og jaktmetoder. Det er blant annet forbudt å bruke halv- og helautomatiske våpen til jakt, snarer til fangst av pattedyr og giftig åte.

Enkelte arter er så truet at medlemslandene er forpliktet til å gjøre en særlig innsats for å beskytte disse med leveområder. En av artene er ulven (*Canis lupus*) (foto: Baard Næss/NN/Samfoto).

Bonnkonvensjonen

Konvensjonen om vandrende arter av ville dyr

Mange dyr krysser regelmessig landegrenser i forbindelse med avstander mellom ynglesteder og oppholdssted for vinteren, eller når de søker næring. Dette gjelder både for trekkfugler, hvalarter, fisk og andre dyregrupper.

Formål

Konvensjonens formål er å beskytte viltlevende dyrearter som regelmessig krysser landegrenser. Medlemslandene er forpliktet til å beskytte de truede dyreartene og å inngå samarbeidsavtaler som sikrer at dyrene oppnår en bedre beskyttelse under trekk eller vandringer. Målet er at artene skal oppnå gunstig bevaringsstatus.

Lister

Det er satt opp to lister over dyrearter som trekker (Boks 1)

Styrket innsats for liste I-arter

Medlemslandene er forpliktet til å gjøre en styrket innsats for liste I-arter. Landene skal beskytte artenes livsmiljø og restaurere eller gjenskape artenes leveområder. I praksis vil beskyttelsen ofte føre til

at man freder en art og /eller artens leveområde.

Dessuten skal medlemslandene forsøke å gripe inn overfor de forhold eller aktiviteter som er årsak til at arten er blitt truet. Det gjelder for eksempel jakt og fiske.

Samarbeid om liste II-arter

Man kan inngå to typer samarbeidsavtaler for arter som er på liste II. Den første avtalen har til hensikt å omfatte alle landene i utbredelsesområdet til en dyreart. Avtalen omfatter også land som ikke har sluttet seg til Bonn-konvensjonen.

Den andre samarbeidsavtalen gjelder for dyr som krysser landegrenser av og til. Denne avtalen behøver ikke nødvendigvis omfatte alle land i utbredelsesområdet.

Eksempler på arter som er omfattet av listene

Over 100 arter er omfattet av liste I, mens over 1000 arter er på liste II. Eksempler på arter på liste I er åkerrikse, havørn, knølhval og grønlandshval. Spermasetthval,

steinkobbe og smålom er arter som finnes på liste II.

92 land har sluttet seg til konvensjonen. Dette gjelder også de nordiske landene, unntatt Island.

Boks 1:

Liste I: Arter som er truet av utryddelse i hele eller i deler av sitt utbredelsesområde.

Liste II: Arter som har behov for eller som vil ha fordel av mellomstatlige avtaler.

www.cms.int

Åkerrikse (*Crex crex*) er utryddelsestruet i hele utbredelsesområdet. Derfor er fuglen oppført på Bonnkonvensjonens liste I. Flere steder er det satt i gang prosjekter hvor formålet er å opprette eller restaurere leveområder for arten (foto: Aivars Petrins/Naturplan).

Internasjonale samarbeidsavtaler

AEWA, EUROBATS, ASCOBANS og ACAP er blant de mest omfattende samarbeidsavtalene under Bonnkonvensjonen.

AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement)

AEWAs formål er å beskytte vadefugler som trekker mellom Afrika, Europa og Asia. Vadefuglene trekker ofte over store avstander og krysser mange landegrenser underveis. Derfor er det behov for en internasjonal samarbeidsavtale for å sikre best mulige beskyttelse på hekkel plasser og oppholdssteder, samt i de landene som fuglene passerer på trekkuten.

Landene som har sluttet seg til avtalen, er for eksempel forpliktet til å bevare og (gjen)opprette artenes leveområder og opprette forskningsprosjekter som kan føre til bedre forhold for fuglene.

Avtalen omfatter 235 vadefuglarter som tilbringer hele eller deler av året i våtmarksområder. 53 land – inkludert Danmark, Sverige og Finland – har sluttet seg til avtalen som dekker hele Afrika og Europa, deler av Asia og enkelte arktiske områder.

EUROBATS (The Agreement on the Conservation of Populations of European Bats)

Formålet med avtalen er å beskytte flaggermus i Europa. Avtalen innebærer at landene forplikter seg til å informere og beskytte flaggermus

med lovverket, i tillegg til å samarbeide med land som ikke har sluttet seg til Bonnkonvensjonen.

Flere flaggermusarter er truet fordi egnede leveområder blir borte. Dårligere livsvilkår skyldes bruk av pesticider og for lite kunnskap om flaggermusenes biologi og leveområder.

Avtalen omfatter alle 45 arter av europeisk flaggermus.

48 land har sluttet seg til avtalen, inkludert Danmark, Finland, Norge og Sverige.

ASCOBANS (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas)

Ascobans har som formål å beskytte små tannhvaler i Østersjøen og Nordsjøen. Alle tannhvaler, unntatt spermasetthvalen, er med i avtalen. Landene som har sluttet seg til avtalen har forpliktet seg til å verne om egne bestander ved å iverksette forskjellige forsknings- og forvaltningsprosjekter. På det nåværende tidspunkt har Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Litauen, Nederland, Polen, Sverige og Storbritannia sluttet seg til avtalen.

En lignende avtale, ACCOBAMS, er inngått for små tannhvaler i Middelhavet og nærliggende havområder.

ACAP (Agreement on the Conservation of Albatrosses and Petrels)

Målsettingen med ACAP er å oppnå og opprettholde en fordelaktig bevaringsstatus for albatrosser og petreller. Avtalen trådte i kraft 1.2.2004.

Arbeidet med en egen avtale om bevaring av albatrosser og petreller ble startet på bakgrunn av at mange av disse vandrende fugleartene er truede eller sårbare i større eller mindre grad. En av grunnene til dette er at de lever svært lenge og formerer seg langsomt og derfor er svært sårbare for tap av voksne individer.

Ytterligere informasjon om de fire samarbeidsavtalene:

www.unep-aewa.org
www.eurobats.org
www.ascobans.org
www.acap.aq

Steinkobbe (*Phoca vitulina*) er oppført på konvensjonens liste II. Tyskland, Nederland og Danmark har inngått en avtale om beskyttelse av selene i Vadehavet. Formålet med avtalen er å skape så gode livsvilkår at selene kan opprettholde en sunn og levedyktig bestand (foto: Stig Bachmann Nielsen/Naturplan).

Myrsnipa (*Calidris alpina*) er blant de 235 fugleartene som omfattes av samarbeidsavtalen om vadfugler som trekker mellom Afrika, Asia og Europa (foto: Klaus Mortensen/Naturplan).

EUROBATS er en samarbeidsavtale mellom 48 land. Hensikten med avtalen er å forbedre livsbetingelsene for flaggermus generelt (foto: Andis Liepa/Naturplan).

Hvalfangstkonvensjonen

Konvensjonen om regulering av hvalfangst

På 1930-tallet drev flere nasjoner en intens jakt på hval. Det førte til at hvalene sto i fare for å bli utryddet. For å beskytte bestandene inngikk Norge og England allerede i 1931 en avtale om å begrense hvalfangsten. I 1937 sluttet flere land seg til avtalen, men den var ikke særlig effektiv fordi det oppsto stadig nye hvalfangstnasjoner. Det ble behov for nye reguleringer, og det var bakgrunnen for at 15 hvalfangstnasjoner vedtok Hvalfangstkonvensjonen i 1946. På slutten av 1970-tallet og i begynnelsen av 1980-tallet sluttet flere land seg til Hvalfangstkonvensjonen. De fleste av de nye medlemslandene arbeidet hovedsakelig for å stoppe eller begrense hvalfangsten.

Formål

Formålet med konvensjonen er å forvalte og bevare de store hvalartene i verden. Dette skal blant annet skje ved å regulere fangsten av de store hvalene.

Forvaltning av konvensjonen

Hvalfangstkonvensjonen forvaltes av Den Internasjonale Hvalfangstkommisjonen, som fastsetter

fangstkvoter på bakgrunn av vitenskapelige data. Faktorer som tas med i betraktning, er vurderinger av bestandsstørrelser og reproduksjon, sunnhetstilstand, forurensing av miljøet, bifangst i forbindelse med fiskeri, klimaendringer, forstyrrelser og skipstrafikk.

Forbud mot fangst

I 1986 innførte Hvalfangstkommisjonen et forbud mot all kommersiell fangst av store hvalarter, med mindre det dreier seg om vitenskapelige formål. Meningen var at forbudet bare skulle gjelde i fem år, mens kommisjonen arbeidet med en omfattende vurdering av hvalbestandene. Forbudet er blitt forlenget og er fremdeles gjeldende. Norge har reservert seg mot forbudet og fanger fortsatt vågehval.

Tradisjonelle hvalfangstnasjoner

Hvalfangsten i Grønland blir oppfattet som urinnvånernes tradisjonelle hvalfangst. Grønlanderne har fremdeles rett til å fange et gitt antall store hvaler.

Fredning av arter eller områder

I følge Hvalfangstkonvensjonen kan man gjennomføre to forskjellige former for fredning. Man kan enten frede hvalartene eller utpeke et geografisk område hvor det er forbudt å fange hval. I 1979 ble det forbudt å fange hval i Det indiske hav, og i 1994 ble hvalene i havet omkring Antarktis fredet.

Småhvaler

Konvensjonen omfatter ikke småhval. Småhvalene er beskyttet av CITES-konvensjonen, Bernkonvensjonen og Bonnkonvensjonen.

Medlemmer

Hvalfangstkommisjonen har i dag 70 medlemmer. De fleste medlemslandene utøver ingen form for hvalfangst. Alle nordiske land er medlemmer av Hvalfangstkommisjonen.

*Som følge av årtiers fangst er bestanden av store hvaler blitt så lav at Hvalfangstkommisjonen har utstedt et forbud mot kommersiell fangst. Knølhvalen (*Megaptera novaeangliae*) er omfattet av fangstforbudet (foto: Jens Muff Hansen/Naturplan).*

Hvalfangstskip i Reykjavik havn (foto: Torben Christensen, Scanpix).

www.iwcoffice.org

Helsingforskonvensjonen

Konvensjonen om beskyttelse av havmiljøet i Østersjøområdet

Tilførselen av næringsstoffer og miljøfremmede stoffer, samt overfiske og stigende skipstrafikk, utgjør et stadig større problem for miljøet i Østersjøen. Flere arter i området er enten forsvunnet eller truet som følge av forurensning og overfiske.

På grunn av Østersjøens dårlige tilstand vedtok de sju daværende Østersjøstater i 1974 Helsingforskonvensjonen. Avtalen var den første internasjonale konvensjonen som handlet om alle typer forurensingskilder, herunder tilførsel av næringsstoffer og miljøfremmede stoffer fra landene rundt Østersjøen, samt dumping fra skip og fly.

I 1992 vedtok samtlige ni Østersjøstater og EF en ny konvensjon som erstattet konvensjonen fra 1974. Et nytt punkt under konvensjonen var bevaringen av det biologiske mangfoldet. Siden 1999 har konvensjonen også omfattet forvaltningen av kystsonen og grenseoverskridende vassdrag.

Formål

Formålet med konvensjonen er å stanse all forurensning av området og

å skape bedre vilkår for Østersjøen som helhet. Konvensjonen omfatter i dag havet, havbunnen og hele Østersjøens oppland, og dekker et samlet område på cirka 415.000 kvadratkilometer.

Helsinki kommisjonen

Helsinki kommisjonen, som består av representanter fra medlemslandene, skal sørge for at avtalen blir gjennomført. Kommisjonen har ansvaret for å overvåke miljøtilstanden og bidra med beslutninger og anbefalinger som kan medvirke til at forurensingen blir mindre, og dermed bevare det biologiske mangfoldet. Siden begynnelsen av 1980-tallet har Helsinki Kommisjonen lagt fram over 200 anbefalinger.

De enkelte land har selv ansvaret for å innarbeide anbefalingene i lovverket. Kommisjonen kan bare vedta en beslutning eller en avtale når det er full enighet mellom medlemmene.

Forpliktelser

Medlemslandene er forpliktet til å forebygge alle slags forurensninger som kan skade Østersjøen. Hvis et medlem forurensar havet, skal

landet selv betale for oppryddingen. Prinsippet om at forurensar betaler skal hindre økonomisk gevinst som kan oppnås ved å slippe avfallstoffer rett ut i havmiljøet. Hvert land vil tvert i mot ha interesse av å unngå å forurense, da dette vil få økonomiske konsekvenser i forbindelse med opprydding.

I tillegg til at medlemslandene skal minske forurensingen av Østersjøen, er de også forpliktet til å overvåke miljøtilstanden.

Selv om overfiske har ført til at flere arter er truet i Østersjøen, omfattes ikke fiskeri av konvensjonen. Allikevel er effektene som fiskeriet har på det marine miljøet omfattet av konvensjonens bestemmelser.

Ni land – foruten EU – har sluttet seg til konvensjonen. Disse landene er Sverige, Finland, Danmark, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Russland og Tyskland.

Flere arter i Østersjøen er truet som følge av forurensning og overfiske. Støren (*Acipenser sturio*) som tidligere var vanlig i området, er nå helt forsvunnet (foto: Lars Laursen/Scanpix).

En av årsakene til den dårlige tilstanden i Østersjøen er tilførselen av næringsstoffer og miljøgifter/miljøfremmede stoffer. Helsingforskonvensjonen sikrer at det ikke skal være noen økonomisk gevinst ved å la miljøgifter lekke ut i havet (foto: Stig Bachmann Nielsen/ Naturplan).

OSPAR-konvensjonen

Konvensjonen for beskyttelse av havmiljøet i Nordøst-Atlanteren

Osparkonvensjonen handler om å beskytte Nordøst-Atlanteren, herunder også Kattegat og Nordsjøen. Konvensjonen samler Pariskonvensjonen og Oslokonvensjonen som omhandlet forurensning fra landbaserte kilder og dumping fra skip og fly. Landene omkring Nordøst-Atlanteren mente de to konvensjonene ikke beskyttet havet tilstrekkelig mot alle forurensningskilder. I 1992 besluttet man derfor å vedta den nye konvensjonen, hvor alle menneskelige aktiviteter som er med på å forurense Nordøst-Atlanteren er tatt med.

Formål

I mange år har Nordøst-Atlanteren blitt forurenset med forskjellige avfallsstoffer. Forurensningen har hatt uheldige konsekvenser for plante- og dyrelivet i havet. Hensikten med OSPAR-konvensjonen er å stoppe all tilførsel og dumping av avfallsstoffer. Formålet er å bevare og gjen-skape det biologiske mangfoldet i havområdet.

OSPAR-konvensjonen

OSPAR-konvensjonen forvaltes av OSPAR-kommisjonen, som består av representanter fra hvert med-

lemsland. Kommisjonen kommer med henstillinger og anbefalinger til medlemslandene, og har blant annet forbudt dumping av olje fra boreriggene samt innført begrensninger på tilførsel av radioaktive stoffer. Kommisjonen legger også stor vekt på å øke overvåkingen av forurensningen og miljøet.

Kommisjonen har ikke kompetanse til å ta beslutninger om regulering av fiskeriene.

Særlig truede naturtyper og arter

OSPAR-kommisjonen har foreløpig utpekt 14 naturtyper og et antall truede dyrearter som medlemslandene har et særlig ansvar for. Både pattedyr, fisk, bløtdyr, krypdyr og fugl er oppført på listen.

Eksempler på naturtyper som krever særlig beskyttelse og som finnes i de fleste nordiske land, er mudderflater som oversvømmes av tidevannet, banker med dvergålegras (*Zostera marina*) og østersbanker. Blant arter som forekommer i Nordsjøen og som krever særlig beskyttelse, er purpurnegl, stør, blåhval og rosenterne.

Et av målene til OSPAR-kommisjonen er å opprette et nettverk av beskyttede områder i Nordøst-Atlanteren. Kommisjonen har fastlagt kriterier for hvordan man skal velge og forvalte områder som skal ha særlig beskyttelse.

Medlemsland

15 land foruten EU har sluttet seg til konvensjonen, deriblant alle de nordiske landene.

Tidligere var det tillatt å dumpe avfall fra boreplattformer, men OSPAR-kommisjonen har nå innført et totalforbud mot dumping (foto: Steen Jacobsen/Scanpix).

Hvert år må mange vadefugler bøde med livet som følge av oljeforurensning. Her er en gråhegre (Ardea cinerea) som er innsmyrt med olje (foto: Søren Steffen/Scanpix).

Verdensarvkonvensjonen

UNESCOs konvensjon om beskyttelse av verdens kultur- og naturarv

UNESCOs medlemsland vedtok i 1972 konvensjonen om beskyttelse av verdens kultur- og naturarv. Bakgrunnen er risikoen for at naturområder, arkeologiske minnesmerker og kulturverdier vil bli ødelagt på grunn av forurensning, turisme, krig eller alminnelig forfall.

Formål

Formålet med Verdensarvkonvensjonen er først og fremst å utpeke og bevare kultur- og naturarv som har betydning for hele menneskeheden.

Ønsket er å sette sterkere fokus på verdens kultur- og naturarv, og at medlemslandene vil innarbeide sikringen av natur- og kulturverdiene i lovverket. Målet er også å skape et effektivt internasjonalt samarbeid om å beskytte verdiene til glede for kommende generasjoner.

Definisjon

UNESCOs definisjon på natur- og kulturarv er omfattende. Det kan være historiske bygningsverk, et naturfenomen av estetisk, geologisk eller vitenskapelig betydning

eller det kan være et leveområde for truede dyre- og plantearter.

I følge UNESCOs definisjon kan verdiene være skapt av naturen, skapt av mennesket eller i samspill mellom menneske og natur.

Verdensarvlisten

De lokaliteter som utpekes til verdens kultur- og naturarv, tas opp på UNESCOs Verdensarvliste. Hvert land som har sluttet seg til konvensjonen, er selv ansvarlig for å komme med nye forslag til listen.

Verdensarvkomitéen består av representanter fra 21 av medlemslandene. Komitéen skal godkjenne forslag til lokaliteter eller naturminner som skal tas opp på listen. Før nye forslag behandles av komitéen, går representantene gjennom en omfattende evaluering som er foretatt av faglige NGO-ere – av IUCN på naturområdet og ICOMOS på kulturområdet. Evalueringen skal sikre at konvensjonens krav til kvalitet, avgrensning og forvaltning er oppfylt.

Å bli tatt opp på Verdensarvlisten er ikke en beskyttelse i seg selv, men forutsetter at landet det gjelder forplikter seg til å bevare verdiene i et langsiktig perspektiv. Hvert sjette år skal områdene kontrolleres for å sikre at verdiene ikke har tapt seg og sjekke om forvaltningen skal justeres.

Å komme på Verdensarvlisten oppfattes som en prestisjefyllt anerkjennelse, og bidrar ofte til økning i turisme. Flere turister kan bety gode inntekter, men samtidig kan turistene ha en negativ innvirkning på verdiene, for eksempel gjennom slitasje. Det er et krav at medlemslandene er oppmerksomme på dette problemet når de peker ut områder som de gjerne vil ha med på Verdensarvlisten.

Nordisk samarbeid

De nordiske landene har etablert et nordisk senter (NWHF), som skal styrke fellesinnsatsen for å beskytte verdens natur- og kulturarv. Stiftelsen skal sikre at de nordiske landene lever opp til konvensjonens bestemmelser.

Thingvellir på Island er utpekt som verdensarv, dels på grunn av stedets historie og dels på grunn av landskapet. Fra år 930 til 1798 samlet Alltinget seg på Thingvellir (foto: Morten Lund Overgaard).

Ilulissat Isfjord er foreløpig det eneste landskapet som er utpekt som verdensarvområde på Grønland. Hvert år kalver isbreene i området mer enn 35 kubikkilometer is. Forskerne undersøker isbreene, noe som har gitt større innsikt i de klimatiske betingelser siden siste istid (foto: Slim Allagui/Scanpix).

NWHF samordner den nordiske innsatsen, og samarbeider med UNESCO om å støtte den delen av verden som er underrepresentert på Verdensarvlisten.

182 land, inkludert alle de nordiske landene, har sluttet seg til konvensjonen.

Gravrøysene fra bronsealderen i Sammallahdenmäki i Finland er opptatt på Verdensarvlisten. Gravrøysene gir et unikt innblikk i sosiale og religiøse strukturer i Nord-Europa for mer enn 3000 år siden (foto: Teija Tiitinen).

Den europeiske landskapskonvensjonen

Landskap påvirker menneskets identitet og avspeiler mangfoldet av en felles natur- og kulturarv. Landskapet er et resultat av samspillet mellom naturens egne prosesser og/eller samspillet mellom natur og mennesker. Alle typer landskaper er viktige for vår velferd og trivsel.

Samtidig forandrer landskapet seg hele tiden som følge av samfunnsutviklingen innen landbruk, industri, byplanlegging og turisme.

Formål

Konvensjonen skal sikre at vi har landskaper av høy kvalitet i Europa. Den skal hjelpe til med å beskytte og forvalte landskapet på en god måte, og benyttes til å utbedre ødelagte landskaper. Konvensjonen skal også skape grunnlag for et europeisk samarbeid om landskaper.

Hva er landskap?

Konvensjonens definisjon av landskap er omfangsrik og omfatter både byområder, landbruksområder, havområder og naturområder – det vil si alle typer landskaper, uansett tilstand og kvalitet.

Bedre forståelse av landskapet

For å fremme forståelsen av hvor viktig det er å beskytte landskapet, er medlemslandene forpliktet til å øke kjennskapen til hvor stor verdi landskapet har for vår velferd og identitet.

Landskapspolitikk

Hvert medlemsland har selv ansvaret for å beskytte, forvalte og planlegge landskapet. Landene er forpliktet til å vurdere forhold som påvirker landskapene. Ut fra vurderingene skal landene sette kvalitetsmål for landskapene. Allmennheten og myndighetene skal ha mulighet til å delta i formuleringen av kvalitetsmålene, samt til å påvirke beslutninger som har direkte eller indirekte innflytelse på utviklingen av landskapet.

Internasjonalt samarbeid

Medlemslandene er forpliktet til samarbeid på tvers av landegrensene og til å utarbeide og gjennomføre landskapsprogrammer i fellesskap, dersom det er nødvendig.

Forvaltning

Landskapkonvensjonen forvaltes av Europarådets kulturarvkomite (CDPAT) og Biodiversitetskomite (CO-DBP).

20 land har sluttet seg til konvensjonen, deriblant Danmark, Norge og Finland.

I følge konvensjonen defineres landskap som et område hvis karakter er resultat av naturlig utvikling eller av menneskelig påvirkning (Orkdal, Norge) (foto: Carsten Brandt).

Landskapskonvensjonen sikrer et mangfold av landskapstyper og omhandler alle typer landskap. Både dyrkede areal og areal som utvikler seg uten menneskelig innvirkning, er beskyttet i henhold til konvensjonen (foto: Stig Bachmann Nielsen/Naturplan).

Granadakonvensjonen

Konvensjonen om bevaring av Europas arkitekturarv

Europas arkitekturarv er enestående rik og variert. Arkitekturen kan vise bilder av Europas fortid og nåtid. Dette er en del av vår felles historie og identitet, og et viktig grunnlag for opplevelse og livskvalitet.

Formål

Formålet med Granadakonvensjonen er å styrke beskyttelsen av den europeiske kulturarven, og å fremme et felles samarbeid om denne oppgaven mellom de europeiske landene.

Hva er arkitekturarv?

Som en del av arkitekturarven regnes bygninger og monumenter som er av historisk, arkeologisk eller kunstnerisk verdi. Det kan også dreie seg om områder som er delvis bebygd og skapt i samspillet mellom mennesket og natur, eller områder som er del av den historiske sammenhengen som bygningene og monumentene inngår i.

Krav til medlemslandene

Granadakonvensjonen forplikter medlemslandene til å vedta målsettinger for bevaring av hus og monumenter som har arkitektonisk verdi. Målsettingene skal innarbeides i

planleggingen av by- og landområder, og danne grunnlag for fredning og restaurering av arkitektoniske verdier. Landene er også forpliktet til å opplyse allmennheten om den kunstneriske eller historiske verdien av bevaringsverdige bygningsverk og monumenter. Dermed skaper man økt interesse for bevaring. Dessuten skal medlemslandene øke samarbeidet om å bevare arkitektoniske verdier.

Fredning

Fredning er et viktig redskap for å oppfylle konvensjonens formål. Fredning kan enten skje frivillig – eller hvis eieren motsetter seg det – gjennom ekspropriasjon. Myndighetene i medlemslandene skal også ha mulighet til å pålegge eiere å vedlikeholde fredet eiendom, samt å kunne gi tilskudd for å gjennomføre oppgavene med bevaringen.

Utdannelse av fagfolk

Medlemslandene skal i følge konvensjonen sørge for at det blir utdannet arkitekter, byplanleggere, håndverkere og andre fagfolk som kan stå for planleggingen og for bevaring og restaurering av arkitektoniske verdier.

Forvaltning av konvensjonen

Europarådet har nedsatt en komité, Styringskomitéen for kulturarv (CDPAT), som er ansvarlig for oppfølging av Granadakonvensjonen. Komitéen skal også sette fram forslag til hvordan man kan forbedre gjennomføringen av konvensjonens bestemmelser, samt komme med endringsforslag til konvensjonens innhold.

Hvem er med?

Alle nordiske land, unntatt Island, har sluttet seg til konvensjonen. Danmarks tilslutning gjelder ikke for Færøyene og Grønland.

Granadakonvensjonen beskytter europeisk arkitekturav av både eldre og yngre dato. De norske stavkirkene, som for eksempel stavkirken i Vågåmo, er et eksempel på eldre arkitektur (foto: Jan Djenner/Scanpix).

Ærøskøbing er en eldre dansk kjøpstad med cirka 40 gamle bygninger som stammer fra 1700-tallet, og som er fredet (foto: Stig Bachmann Nielsen/Naturplan).

www.conventions.coe.int
CETS No.: 121

Maltakonvensjonen

Europarådets konvensjon om beskyttelse av arkeologisk arv

Maltakonvensjonen ble vedtatt i Maltas hovedstad, Valetta, i 1992. Konvensjonen ble opprettet fordi man mente det var nødvendig med en mer målrettet innsats for å sikre den arkeologiske kulturarven. Som en del av kulturarven regnes konstruksjoner, bygninger, landskaper og gjenstander fra tidligere epoker og som uttrykker menneskets historie og identitet.

Formål

Formålet med konvensjonen er å verne om den arkeologiske kulturarven som en kilde til felles europeisk historie og identitet, og som redskap for vitenskapelige og historiske undersøkelser. Alle levninger etter tidligere epoker anses for å være elementer i den arkeologiske kulturarven når:

1. bevaring og undersøkelse av levningene bidrar til å følge menneskets historie og forhold til kulturmiljøet;
2. funn, utgravning eller andre forskningsmetoder utgjør hovedkildene til vår viten om mennesket og dets miljø; og
3. de befinner seg innenfor medlemslandenes territorier

For å oppfylle konvensjonens formål skal medlemslandene registrere arkeologiske funnsteder og fortidsminner, sikre muligheter for å frede eller kjøpe opp områder av særlig arkeologisk betydning og innføre plikt til å melde arkeologiske funn til offentlige myndigheter. Landene skal ta hensyn til de arkeologiske verdiene i forbindelse med den fysiske planleggingen og ved bygge- og anleggsarbeid. Landene er også forpliktet til å stoppe ulovlige utgravninger og til å samarbeide på tvers av grenser, blant annet for å forhindre ulovlig utførsel av arkeologiske gjenstander. Myndighetene skal også ha mulighet til å gi økonomisk støtte for å bevare arkeologiske verdier.

Opplevelse og større oppmerksomhet

I følge konvensjonen skal medlemslandenes innbyggere ha adgang til et bredt utvalg av arkeologiske funnsteder. Konvensjonen forplikter også landene til å opplyse innbyggerne om betydningen av de arkeologiske verdiene som grunnlag for samfunnet. Opplysning kan også brukes til å øke befolkningens

oppmerksomhet overfor aktiviteter som kan ødelegge fortidsminner og andre arkeologiske levninger.

Oppfølging av konvensjonen

Europarådet har nedsatt en ekspertkomité – Styringsgruppen for kulturarv (CDPAT) – som er ansvarlig for å følge opp Maltakonvensjonen. Komitéen skal også sette fram forslag til hvordan man kan forbedre konvensjonens bestemmelser og endre konvensjonens innhold.

Hvem er med?

39 land har sluttet seg til konvensjonen, deriblant Danmark, Finland, Norge og Sverige. Danmarks tilslutning gjelder ikke for Grønland og Færøyene.

De norske helleristningene i Alta er blant de arkeologiske verdier som er omfattet av Maltakonvensjonen (foto: Sven Halling/Scanpix).

Inuitboplassene på Akiøya viser noe av historien til det grønlandske folk (foto: Anders Tvevad/Scanpix).

I følge konvensjonen skal befolkningen ha adgang til et variert tilbud av arkeologiske elementer, deriblant gravhauger (foto: Stig Bachmann/Naturplan).

Maltakonvensjonen sikrer at det blir tatt hensyn til arkeologiske funn ved bygge- og anleggsarbeid (foto: Jens Nørgaard Larsen/Scanpix).

Århuskonvensjonen

Konvensjonen om tilgang til miljøinformasjon, allmenn deltakelse i beslutningsprosesser og tilgang til rettsmidler i saker vedrørende miljø

I 1998 møttes miljøvernministre fra over 50 land i Århus i Danmark. Her vedtok de Århuskonvensjonen, som skal gi allmennheten større innflytelse på vedtak om natur og miljø.

Formål

Konvensjonen skal styrke tre demokratiske grunnprinsipper:

- Rett til opplysninger
- Rett til å delta i beslutningsprosesser
- Rett til å klage og få vedtak prøvd for domstol eller klagenemnd

Konvensjonen gjelder bare for vedtak som har betydning for naturen og miljøet.

Rett til opplysninger

Det første prinsippet skal sikre allmennhetens rett til opplysninger i saker som handler om miljøet og menneskets livsvilkår. Retten til opplysninger er en nødvendig forutsetning for at man skal kunne være med på å prege de avgjørelser som myndighetene tar. I følge konvensjonen skal denne retten gjelde for alle, uansett nasjonalitet, statsborgerskap og bopel.

Rett til å delta i beslutningsprosesser

Det er ikke tilstrekkelig at allmennheten har adgang til informasjon. Man skal også ha innflytelse på beslutningene. Medlemslandene er derfor forpliktet til å inkludere allmennheten når det enkelte land skal ta beslutninger på miljøområdet – for eksempel gjennom offentlige høringer og folkemøter. Allmennheten skal blant annet ha innflytelse på beslutninger om nye etableringer som kan forurense og om andre aktiviteter som påvirker miljøet.

Rett til å klage

Konvensjonen skal sikre at berørte parter – individer, virksomheter og organisasjoner, har rett til å klage over beslutninger om innsyn og om aktiviteter som kan påvirke miljøet. Konvensjonen inneholder også en bestemmelse om at allmennheten skal kunne anlegge sak eller klage inn avgjørelser som hører inn under lovverket om natur, miljø og planarbeid.

De enkelte landene avgjør selv hvem som i de konkrete tilfeller har tilstrekkelig grunn til å klage.

På det nåværende tidspunkt har 40 land tiltrådt konvensjonen, deriblant de nordiske landene. Danmarks tilslutning gjelder ikke for Grønland og Færøyene.

Århuskonvensjonen sikrer allmennheten retten til å innhente opplysninger, delta i beslutningsprosesser og klage over avgjørelser som fører til aktiviteter med negativ innvirkning på miljøet (foto: Jens Muff Hansen/Naturplan).

Klageretten gjelder blant annet ved anleggsarbeid, som for eksempel ved oppførelsen av vannkraftverket Kárahnjúkar på Island (foto: Magnea I. Kristinsdóttir).

www.unece.org/env/pp

Internasjonale sekretariater

Biomangfoldskonvensjonen:

(The Convention on Biological Diversity)
Secretariat of the Convention on Biological Diversity
413 St-Jacques Street, 8th floor, Office 800
Montreal, Quebec, Canada, H2Y 1N9
Tel: +1-514-288-2220 Fax: +1-514-288-6588
Email: secretariat@biodiv.org
Web: www.biodiv.org

CITES-konvensjonen:

(The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)
UNEP/Regional Office for Europe - International Environment House
15, chemin des Anémones CH-1219 - Châtelaine, Geneva Switzerland
Tel: +41-22-917 82 79
Fax: +41-22-917 80 24
Email: roe@unep.ch
Web: www.cites.org

Ramsarkonvensjonen:

(The Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat)
Ramsar Convention Secretariat,
Rue Mauverney 28,
CH-1196 Gland, Switzerland
Tel: +41 22 999 0170, +41 22 999 0169,
Email ramsar@ramsar.org
Web: www.ramsar.org

Bernkonvensjonen:

(The Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats)
Council of Europe
Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
Tel: +33 (0)3 88 41 20 00
Web: <http://www.conventions.coe.int>

Bonnkonvensjonen:

(The Convention on Migratory Species of Wild Animals)
UNEP / CMS Secretariat
United Nations Premises
Martin-Luther-King-Str. 8
D-53175 Bonn, Germany
Tel: (+49 228) 815 2401 / 02
Fax: (+49 228) 815 2449
Email: secretariat@cms.int
Web: www.cms.int

Hvalfangstkonvensjonen:

(The International Convention for the Regulation of Whaling)
The International Whaling Commission
The Red House,
135 Station Road,
Impington,
Cambridge,
Cambridgeshire CB4 9NP, UK.
Tel: +44 (0) 1223 233 971
Fax: +44 (0) 1223 232 876
Email: secretariat@iwcoffice.org
Web: www.iwcoffice.org

Helsingforskonvensjonen:

(The Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area)
Helsinki Commission
(The Baltic Marine Environment Protection Commission)
Katajanokanlaituri 6 B
FI-00160 Helsinki, Finland
Tel: +358 9 6220 220
Fax: +358 9 6220 2239
Web: www.helcom.fi

OSPAR-konvensjonen:

(The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic)
OSPAR Secretariat
New Court
48 Carey Street
London WC2A 2JQ / UK
Tel: +44 (0) 20 7430 5200
Fax: +44 (0) 20 7430 5225
Email: secretariat@ospar.org
Web: www.ospar.org

Verdensarvskonvensjonen:

(The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)
The World Heritage Centre UNESCO
7, place de Fontenoy
F-75352 Paris 07 SP, France
Tel: 33-1-45 68 15 71
Fax: 33-1-45 68 55 70
Email: wh-info@unesco.org
Web: whc.unesco.org

Nordic World Heritage Foundation
Fridtjof Nansens Plass 4
N-0160 Oslo, Norway
E-mail: nwhf@nwhf.no
www.nwhf.no

Den europeiske landskapskonvensjonen:

(The European Landscape Convention)

Granadakonvensjonen

(The Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe)

Maltakonvensjonen

(The European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage)
Council of Europe
Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
Tel: +33 (0)3 88 41 20 00
Web: www.conventions.coe.int

Århuskonvensjonen

(The Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters)
Aarhus Convention Secretariat
United Nations Economic Commission for Europe
Environment and Land Management Division
Palais des Nations
CH-1211 Geneva 10, Switzerland
Tel: + 41 22 917 4226 / 917 1502
Fax: + 41 22 907 0107
Email: public.participation@unece.org
Web: www.unece.org/env/pp/

Danmark

Biomangfoldkonvensjonen
CITES-konvensjonen
Ramsarkonvensjonen
Bernkonvensjonen
Bonnkonvensjonen
Hvalfangstkonvensjonen
Helsingforskonvensjonen
OSPAR-konvensjonen
Verdensarvkonvensjonen
Den europeiske landskapskonvensjonen
Granadakonvensjonen
Maltakonvensjonen
Århuskonvensjonen

www.skovognatur.dk
www.skovognatur.dk
www.skovognatur.dk
www.skovognatur.dk
www.skovognatur.dk
www.mst.dk
www.mst.dk
www.unesco.dk
www.skovognatur.dk
www.kuas.dk
www.kuas.dk
www.mst.dk

Færøerne

Biomangfoldkonvensjonen
Ramsarkonvensjonen
Bonnkonvensjonen
Hvalfangstkonvensjonen
OSPAR-konvensjonen

www.imr.fo
www.imr.fo
www.imr.fo
www.fisk.fo
www.imr.fo

Finland

Biomangfoldkonvensjonen
CITES-konvensjonen
Ramsarkonvensjonen
Verdensarvkonvensjonen
Den europeiske landskapskonvensjonen
Århuskonvensjonen

www.ymparisto.fi
www.ymparisto.fi
www.ymparisto.fi
www.nba.fi/en/whf
www.ymparisto.fi
www.ymparisto.fi

Island

Biomangfoldkonvensjonen
CITES-konvensjonen
Ramsarkonvensjonen
Bernkonvensjonen
Hvalfangstkonvensjonen
OSPAR-konvensjonen
Verdensarvkonvensjonen
Århuskonvensjonen

www.umhverfisraduneyti.is
www.ust.is
www.ust.is
www.ni.is
www.sjararutvegsraduneyti.is
www.umhverfisraduneyti.is
www.menntamalaraduneyti.is
www.umhverfisraduneyti.is

Norge

Biomangfoldkonvensjonen
CITES-konvensjonen
Ramsarkonvensjonen
Bernkonvensjonen
Bonnkonvensjonen
Hvalfangstkonvensjonen
OSPAR-konvensjonen
Verdensarvkonvensjonen
Den europeiske landskapskonvensjonen
Granadakonvensjonen
Maltakonvensjonen
Århuskonvensjonen

www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no

Sverige

Biomangfoldkonvensjonen
CITES-konvensjonen
Ramsarkonvensjonen
Bernkonvensjonen
Bonnkonvensjonen
Helsingforskonvensjonen
OSPAR-konvensjonen
Verdensarvkonvensjonen
Den europeiske landskapskonvensjon
Granadakonvensjonen
Maltakonvensjonen
Århuskonvensjonen

www.regeringen.se
www.sjv.se
www.naturvardsverket.se
www.naturvardsverket.se
www.naturvardsverket.se
www.naturvardsverket.se
www.naturvardsverket.se
www.unesco-sweden.org
www.raa.se
www.raa.se
www.raa.se
www.naturvardsverket.se

norden

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org

En rikere framtid

13 konvensjoner om natur og kulturmiljø

De nordiske landene har en lang tradisjon for å delta i det internasjonale samarbeidet om å bevare verdens natur- og kulturarv. I forbindelse med dette samarbeidet er konvensjoner et viktig redskap.

I heftet presenteres 13 av de viktigste konvensjonene som i forskjellig omfang berører de nordiske landene – og som de nordiske landene har vært med på å utarbeide. Disse er:

- Biomangfoldkonvensjonen
- CITES-konvensjonen
- Ramsarkonvensjonen
- Bernkonvensjonen
- Bonnkonvensjonen
- Hvalfangstkonsensjonen
- Helsingforskonvensjonen
- OSPAR-konvensjonen
- Verdensarvkonvensjonen
- Landskapskonvensjonen
- Granadakonvensjonen
- Maltakonvensjonen
- Århuskonvensjonen

Den historiske bakgrunnen for konvensjonene blir beskrevet, likeså de viktigste bestemmelsene og hva disse innebærer for de enkelte nordiske landene.

Heftet inneholder også opplysninger om hvilke nordiske land som har sluttet seg til de enkelte konvensjonene, og hvor man kan få ytterligere opplysninger.

Målgruppen er politikere, embedsmenn, forvaltere, undervisere, interesseorganisasjoner og andre som har interesse for natur- og kulturarv.